

TÁJI ÖRÖKSÉGÜNK MEGŐRZÉSÉÉRT

Az Európai Táj Egyezmény hazai megvalósítása

www.termeszetvedelem.hu/tajegyvezmeny

Tisztelt Olvasó!

A táj gazdagsága kifogyhatatlan. Nem ér véget a látóhatár szélén, ott, ahol a föld és az ég összeér, hanem bennünk folytatódik. A táj szépsége bennünk munkálkodik: alakítja a jövőt, terveket ihlet, arra bátorít, hogy jobbá, élhetőbbé tegyük a környezetünket, a világot. Éppen ezért minden táj egyedülálló, pótolhatatlan értékek hordozója. Akkor is, ha egy vidék különlegesen szép, és akkor is, ha első pillantásra nem mutatja meg rendkívüliségét, sőt, a maga egyszerűségében teszi teljessé a környezetünket.

A tájjegyzmény, amelynek célja, hogy elősegítse a tájak védelmét, kezelését és tervezését, felhívta a figyelmet arra, hogy egyéni és közösségi szinten is kötelességünk tevékenyen részt venni az elhanyagolt, elhagyatott tájak helyreállításában, a természeti értékek és az épített örökség megőrzésében, fenntartható hasznosításában.

Az Európa Tanács Táj Díja és a Magyar Tájdíj nem egy természeti érték önmagában való szépségét díjazza, hanem azokat a példaértékű, kimagasló tetteket, amelyekkel egy közösség – egy önkormányzat, egy önkormányzati társulás vagy egy társadalmi szervezet – hozzájárult a táji örökség megóvásához, fejlesztéséhez.

Magyarországot csak egy pályázó, a Magyar Tájdíj nyertese képviselheti az Európa Tanács Táj Díja pályázatán, végeredményben mégis minden eddigi hazai pályázó európai szintű győzelmet aratott, hiszen munkájukkal, programjukkal szebbé tették a kontinenst, és tovább erősítették azt az európai öntudatot, amelyre mindannyian büszkék vagyunk. Kimagasló teljesítményükkel életre kelítették a tájjegyzményben foglalt célokat, amelyek így már életünk részévé váltak, és nem pusztán írott betűk.

A magyar táj megannyi művészi alkotás ihletője évszázadok óta. Festményekben, költeményekben, zeneművekben öltött alakot az a páratlan élmény, amelyet Magyarországon a tájak nyújtanak. Arra biztatok mindenkit, hogy a tájak védelmével, kezelésével és tervezésével váljunk mindannyian festővé, költővé, zeneszerzővé, és formáljuk környezetünket olyanná, hogy élményt, megélhetést és jó életminőséget nyújtson nemzedékek sorának hosszú évszázadokon át.

Budapest, 2015.

Gratulálok a Magyar Tájdíj nyertesének és a pályázat minden résztvevőjének!

*Dr. Fazekas Sándor
földművelésügyi miniszter*

Az Európai Táj Egyezmény

„A táj ...

... fontos közérdekű szerepet tölt be kulturális, ökológiai, környezeti és szociális téren, és a gazdasági tevékenységeket segítő erőforrásként működik, amelynek védelme, kezelése és tervezése új munkahelyeket teremthet;

... elősegíti a helyi kulturális fejlődést és alapvető eleme az európai természeti és kulturális örökségnek;

... hozzájárul az emberek jólétéhez és az európai identitás megerősítéséhez;

... egyformán fontos része az emberek életminőségének mindenhol: városon és falun, leromlott és kiváló állapotú területeken, a különlegesen szépnek tartott és ilyen adottság nélküli helyeken.”

Európai Táj Egyezmény, Preambulum

Az emberi tevékenység által évszázadokon keresztül jelentős mértékben átalakított, az északi és a magashegységi tájak kivételével igen sűrűn lakott kontinensünk táji öröksége változatos és gazdag. Európa számos országának szervezetei és szakemberei felismerve természeti és kulturális örökségünk veszélyeztetettségét, fontos feladatuknak tekintették az összefogást a táj védelme, kezelése és tervezése érdekében. Az összefogás eredményeként jött létre az Európa Tanács Európai Táj Egyezménye (a továbbiakban: tájegyezmény).

„A táj az ember által érzékelt terület, amelynek jellege természeti tényezők és/vagy emberi tevékenységek hatása és kölcsönhatása eredményeként alakult ki.”

Európai Táj Egyezmény, 1. cikk – Meghatározások

A tájegyezmény rövid története

2000. július Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága – 10 ország részvételével – elfogadta a tájegyezmény szövegét, és az Európa Tanács főtitkára felhívta az Európa Tanács valamennyi tagállamát a tájegyezményhez való csatlakozásra.
2000. október 20. Firenzében aláírják a tájegyezményt (Firenzei Egyezmény).
2004. március 1. A tájegyezmény hatályba lép, miután tíz aláíró ország jogszabállyal erősítette meg.
2005. szeptember 28. Hazánk aláírja a tájegyezményt.
2007. szeptember 17. Az Országgyűlés elfogadja a Firenzében, 2000. október 20-án kelt, az Európai Táj Egyezmény kihirdetéséről szóló 2007. évi CXI. törvényt.
2008. február 1. Hazánkban is hatályba lép a tájegyezmény.
2010. szeptember A tájegyezmény hazai végrehajtásáért felelős tárcák részvételével megkezdí működését az Európai Táj Egyezmény Nemzeti Koordinációs Bizottság.
2012. június 25. A természetvédelemért felelős miniszter miniszteri utasítással létrehozza a Magyar Tájdíjat.
2012. szeptember A tárcaközi bizottság átalakul, és Európai Táj Egyezmény Nemzeti Koordinációs Munkacsoport néven működik tovább.
2013. március Megkezdí munkáját az Európai Táj Egyezmény Szakértői Testület, az Európai Táj Egyezmény Nemzeti Koordinációs Munkacsoport szakmai tanácsadója, amely független szakmai véleményt fogalmaz meg a tájegyezmény hazai végrehajtásának elősegítése érdekében.
2014. december 31-ig 40 ország csatlakozott a tájegyezményhez, az aláíró országok közül pedig 38 ország ratifikálta azt.

Hogyan hajthatjuk végre a tájegyzményt?

A tájegyzmény célja, hogy elősegítse a táj védelmét, kezelését és tervezését, valamint hogy hozzájáruljon a tájakat érintő európai együttműködéshez.

Fontos!

A tájegyzmény szellemiségének lényeges része, hogy a táj védelmét, kezelését és tervezését nemcsak a kiemelkedő szépségű vagy valamilyen más okból különlegesnek tartott tájakon kívánja elősegíteni, hanem a tagországok teljes területén, így az intenzív hasznosítású mezőgazdasági területeken vagy a jelentős mértékben átalakított, degradált ipari jellegű tájak esetében is.

A tájegyezmény végrehajtása érdekében az aláíró országok vállalják, hogy

- a tájat – mint az emberi környezet meghatározó komponensét, a természeti és a kulturális örökség sokféleségének kifejezőjét és az önazonosságuk alapját – törvényben ismerik el;
- a tájak védelmét, kezelését és tervezését belefoglalják az ágazati jogszabályokba, köztük a településrendezési szabályozásba;
- a tájat érintő sokrétű szabályozás és tervezés megvalósítása érdekében intézkedéseket tesznek a közvélemény, a helyi hatóságok és más szereplők bevonásával;
- a táj működőképességének fenntartását és védelmét integrálják a regionális és települési tervezésbe, valamint valamennyi ágazati koncepcióba és stratégiába, amely közvetlen vagy közvetett hatással van a tájra;
- növelik a civil társadalom, az egyéb nem állami szervezetek és a hatóságok fogékonyságát a tájak értéke és szerepe iránt;
- növelik a lakosság és civil szervezetek részvételét a döntéshozatalban;
- lépéseket tesznek annak érdekében, hogy a tájjal kapcsolatos képzést, továbbképzést kiterjesszék más szakterületekkel foglalkozó szakemberekre is.

A tájgyezményben meghatározott feladatok egy részét hazánk már teljesítette. Csak példaként említünk meg néhány fontosabb eredményt. A táj védelme a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényben szabályozott, illetve a tájra vonatkozó stratégiák egy részében megjelenik a tájak védelme, kezelése és tervezése. A tájak értékeléséhez és „működtetéséhez” értő szakemberek képzése is nagy hagyományokra tekint vissza. A lakosság és a helyi érdekelt szervezetek tájjal kapcsolatos döntési mechanizmusokban való részvételére is lehetőséget biztosítanak a jogszabályok (pl. lakossági fórum, közmeghallgatás). Ha körülnézünk lakóhelyünkön, magunk is láthatjuk azonban, hogy még számos további teendőnk van.

Hazánkban a tájegyermény végrehajtásának első helyi felelőse a természetvédelemtől felelős minisztérium, amely – a tájegyermény szellemiségének megfelelően – a kultúráért, a területrendezésért, valamint a területfejlesztésért felelős minisztériumokkal együttműködve végzi feladatát. Az együttműködés színtere az Európai Táj Egyezmény Nemzeti Koordinációs Munkacsoport, amelynek jogelődje az érintett tárcák részvételével 2010-ben kezdte meg működését.

A tájegyermény céljai azonban csak akkor tudnak megvalósulni, ha a tájjal közvetlen, mindennapi kapcsolatban álló, ott élő, dolgozó emberek is elfogadják, és fontosnak tartják szűkebb-tágabb környezetük táji örökségének megőrzését.

Az Európa Tanács tájegyerménnyel foglalkozó, angol és francia nyelvű weboldalának elérhetősége:

www.coe.int/EuropeanLandscapeConvention

A tájegyermény magyar nyelvű weboldalának elérhetősége:

www.termeszetvedelem.hu/tajegyermeny

Az Európa Tanács Táj Díja

Az Európai Táj Egyezmény végrehajtásának egyik kiemelkedő jelentőségű programja az Európa Tanács Táj Díjának adományozása.

Az Európa Tanács Táj Díja olyan megtisztelő kitüntetés, amely a helyi önkormányzatok, önkormányzati társulások, valamint a társadalmi szervezetek kiemelkedő munkáját, teljesítményét ismeri el a táj fenntartható tervezése, kezelése és/vagy védelme területén. A díjat nem valamely táj kapja természeti és kulturális öröksége, illetve tájképi szépsége alapján, hanem a táj megőrzése, fenntartható hasznosítása érdekében példaértékű tevékenységet végző szervezet(ek). Adományozására 2009-től kezdődően, kétévente kerül sor.

„Az Európa Tanács Táj Díja helyi vagy regionális önkormányzatoknak és azok társulásainak adományozható, amelyek jelen Egyezmény valamelyik aláírója táj-politikája részeként olyan politikát vagy intézkedéseket valósított meg az adott táj védelmére, kezelésére és/vagy tervezésére, amely tartósan hatékonynak bizonyult, és így példaként szolgálhat Európa egyéb területi önkormányzatai számára. A kitüntetés

olyan nem kormányzati szerv számára is adományozható, amely különösen sokat tett egy adott táj védelméért, kezeléséért vagy tervezéséért.”

Európai Táj Egyezmény, 11. cikk

Az Európa Tanács Táj Díja létrehozásának célja a helyi közösségek ösztönzése, hogy a maguk eszközeivel segítsék elő a tájak fenntartható tervezését, kezelését és/vagy védelmét. Hozzájárul ahhoz, hogy az emberek felismerjék a táj minőségének jelentőségét és azokat a hatásokat, veszélyeket, amelyek létrejötte a tájban élők, a tájat használók és a döntéshozók felelőssége. A tájak jó állapota, minősége elsősorban a táji örökség bemutatásán, a tájak szerepének megértetésén, vagyis a társadalom tájakkal kapcsolatos felelősségének növelésén keresztül érhető el.

A tájdíj adományozása támogatja a közösségi részvételt a tájpolitikát érintő döntéshozó folyamatban is. Összességében a tájegyedmény megalkotói a tájdíjat a megvalósítás egyik mérföldkövének tekintik.

A pályázat részletes szabályaira az Európa Tanács határozatot alkotott (CM/Res(2008)3 határozat). A tájegyedmény részes országai a díjért az Európa Tanács által felkért tagokból álló szakértői bizottságnál folyamodhatnak. A magyar jelöltet az Európai Táj Egyezmény Nemzeti Koordinációs Munkacsoport javaslata alapján a tájegyedmény végrehajtásának első helyi felelőse, a Földművelésügyi Minisztérium terjeszti fel, az angol vagy francia nyelvű pályázati anyagnak az Európa Tanács titkárságához történő eljuttatásával.

Az Európa Tanács Táj Díját az Európa Tanács Miniszteri Bizottság adományozza.

Nemzeti szintű pályázat az Európa Tanács Táj Díjának elnyerésére

A tájegyezmény végrehajtásáért felelős tárcák az Európa Tanács Táj Díja adományozását megelőző évben nemzeti szintű pályázatot írnak ki az európai szintű versenyre történő felterjesztésre. A pályázat elsődleges célja az, hogy a nemzetközi megmérettetésben minden alkalommal az arra legérdemesebb és legesélyesebb pályázat vehessen részt hazánk képviseletében. A nemzeti szintű pályázat nagymértékben hozzájárul a tájegyezmény célkitűzéseinek és jelentőségének hazai megismertetéséhez is.

2012 évben a természetvédelemért felelős miniszter a nemzeti szintű pályázati rendszert a Magyar Tájdíj megalapításával magasabb rangra emelte, és az Európa Tanács Táj Díjáért kiírt nemzeti szintű pályázat résztvevői immár a Magyar Tájdíj elnyerésére is pályáztak.

A Magyar Tájdíj a magyar táj védelme, kezelése, tervezése érdekében kiemelkedő tevékenységet folytató helyi önkormányzatok, önkormányzati társulások és társadalmi szervezetek részére létrehozott díj. A díjat két évente a természetvédelemért felelős miniszter tűzi ki, egyetértésben a kultúráért felelős miniszterrel, együttműködve a területfejlesztésért felelős miniszterrel és a területrendezésért felelős miniszterrel.

A díjat egy helyi önkormányzat, önkormányzati társulás vagy társadalmi szervezet nyerheti el, amely a táji örökség megőrzése, fejlesztése, valamint az ehhez kapcsolódó tervezés, kezelés, oktatás, szemléletformálás szakterületeken kiemelkedő programot valósított meg. Arra is van lehetőség, hogy valamely önkormányzat és (helyi) társadalmi szervezet közösen nyújtson be pályázatot.

Az Európai Táj Egyezmény szellemiségével összhangban a pályázati programok védett és nem védett tájakon egyaránt megvalósulhattak.

Hogyan történik a pályázatok elbírálása?

A beérkezett pályázatokat az Európai Táj Egyezmény hazai végrehajtását koordináló tárcaközi testület, amelynek tagjai a pályázat lebonyolításában közreműködő minisztériumok delegáltjai, állandó szakértőinek bevonásával bírálja el.

A bírálóbizottság vagy annak kijelölt tagja szükség esetén helyszíni szemlét tart, melynek során meggyőződik a pályázatban szereplő információk hitelességéről és a programok működésének eredményességéről. A bírálóbizottság tagjai a pályázatokat előre meghatározott formanyomtatvány szerint pontozással és szövegszerűen is minősítik. A bírálólap elérhető az Európai Táj Egyezmény magyar nyelvű weboldalán (www.termeszetvedelem.hu/tajegyzmeny). Az elismerés adományozására csak megfelelő minőségi színvonalat elért pályázatok esetén kerül sor. A pályázatok összefoglaló szöveges értékeléséről a pályázókat a bírálóbizottság értesíti és a bírálatot a program rövid bemutatásával együtt a tematikus honlapon közzéteszi.

A pályázatok elbírálásának általános szempontjai

Az Európa Tanács Táj Díjára felterjesztésre csak az a pályázati program kerülhet, amelynek egésze vagy valamely szakasza már legalább három éve dokumentált módon befejeződött, és az eredmények a lakosság számára elérhetőek.

Előnyt jelent, ha a program a dokumentált szakasszal nem zárul le, hanem az elért eredmények fenntartása, a táji változások nyomon követése és további tájvédelmi-tájfejlesztési tevékenységek a pályázat időpontjában is folyamatban vannak.

A pályázaton indulhatnak olyan szervezetek, amelyek korábbi pályázat(ok)on részt vettek.

A díj ugyanarra a programra nézve csak egyszer nyerhető el. A bírálatot követő öt év elteltével a díj ismételten elnyerhető a program továbbfejlesztése esetén, ha a továbbfejlesztés önállóan is elismerésre érdemes eredményre vezet. A tájvédelmi, tájfejlesztési programot közösen megvalósító helyi önkormányzatok, önkormányzati társulások, illetve társadalmi szervezetek a díjat együttesen nyerhetik el.

A pályázatok elbírálásának szakmai szempontjai

1. feltétel – Fenntartható területi fejlődés

- A program összhangja az érintett terület természeti–táji adottságaival
- A program összhangja az országos, térségi és települési szintű környezetvédelmi programokkal, területi tervekkel és településrendezési eszközökkel. A program tervszerűsége
- A környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóság feltételeinek való megfelelés
- A tevékenység hatása a táj szerkezetét és karakterét veszélyeztető, károsító folyamat(ok) megszüntetésére, a táj jellegének megőrzésére
- A program milyen mértékben gazdagította a tájat, milyen mértékben járult hozzá új táji értékek kialakulásához?

2. feltétel – Példamutatás

- A program példaértékűsége

3. feltétel – Közösségi részvétel

- Más szervezetek bevonása a programba
- Az érintett lakosság bevonása a programba

4. feltétel – A téma iránti fogékonyság növelése, oktatás, képzés, ismeretterjesztés, szemléletformálás

- A program hozzájárulása a táji örökség iránti fogékonyság növeléséhez

5. feltétel – Komplexitás

- A táj komplexitásának figyelembevétele a program megvalósítása során

6. feltétel – A projekt környezete

- A program eredményeinek dokumentálása és elérhetősége az érintettek számára
- A program folytatása a pályázó program lezárulása után

Eddigi győztesek

A nemzeti szintű pályázat kiírására először 2008-ban került sor. Az első pályázati ciklusban a nemzeti szintű pályázaton több szervezet közül a **Pro Vértes Közalapítvány** „*Komplex táj- és természetgazdálkodási program megvalósítása a Zámolyi-medencében*” címmel beadott pályaműve nyert és vett részt az Európa Tanács Táj Díja 2009. évi pályázatán.

A 2010. évben kiírt nemzeti szintű tájdíj pályázat győztese a **Kaptárkő Természetvédelmi és Kulturális Egyesület** „*A Bükkalja kiemelkedő természeti és kultúrtörténeti értékeinek védelme*” címmel beadott pályaműve, ami az Európa Tanács Táj Díja 2011. évi pályázatára került felterjesztésre.

A Magyar Tájdíjat 2013. évben az **Által-ér Vízugyűjtő Helyreállítási és Fejlesztési Szövetség** nyerte el „*Tájvédelem és tájgazdálkodás a Gerecse Natúrparkban és az Által-ér völgyében*” címmel beadott pályaművével. Az első helyezéssel a szövetség elnyerte a jogot, hogy képviselje hazánkat az Európa Tanács Táj Díja 2013. évi pályázatán.

2015. évben a Magyar Tájdíjat a **Zöldutak Módszertani Egyesület, a Vasfüggöny Út Egyesület, a Rédcisi Közös Önkormányzati Hivatal, és a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet** nyerte el, a pályázó konzorcium által benyújtott „*Mesés Hetés Zöldút – Mintaprogram az egyedi tájértékek kataszterezésére és tényleges védelmére, egy határon átívelő térségi zöldút létrehozásának keretében*” c. pályázattal. 2015. évben határon átívelő programjuk képviseli hazánkat az Európa Tanács Táj Díja 2015. évi pályázatán.

Az Európa Tanács Táj Díját, illetve a hozzá kapcsolódó nemzeti szintű pályázat pályaműveit pályázati ciklusokként megújuló és bővülő vándorkiállításban mutatják be a felelős minisztériumok, aminek tablói előjegyzés alapján díjmentesen kölcsönözhetőek.

*Az Európa Tanács Táj Díjára történő
felterjesztésre kiírt nemzeti szintű pályázatok
győztes pályaművei és programjaik bemutatása*

Komplex táj- és természetgazdálkodási program megvalósítása a Zámolyi-medencében

A 2008. évben kiírt nemzeti tájdíj pályázat első helyezett pályaműve, amely házánkat képviselte az Európa Tanács Táj Díja 2009. évi pályázatán.

Pályázó szervezet: **Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány**

A program célja: Olyan mintagazdaság létrehozása, amely nem csak a területek ésszerű, ökológiai hasznosítását biztosítja, hanem hozzájárul a kapcsolódó népi életformák, szokások, néprajzi értékek fenntartásához és újjáélesztéséhez, valamint a fajtanemesítés szempontjából is értékes ősi háziállat-fajták megőrzéséhez.

Eredményeink

- Az 1997-ben vásárolt kisebb szürkemarha-gulya állomány napjainkban már mintegy 500 egyedet számlál.
- Legeltetéssel a szárazabb, valamint azon területeink hasznosítása történik, ahol a kaszálás a vízborítás, a madárfészkelés, valamint a fészkelőhelyként szolgáló zombékok kímélése szempontjából sem kívánatos.
- A természetgazdálkodási program keretében évek óta a megszokott gyakorlattól eltérő kaszálási módot alkalmazunk. A több éves természetgazdálkodási tapasztalatainkra alapozott kaszálás:
 - a területen végzett madárfogási eredményekkel alátámasztott időpont meghatározás alapján, a megszokottnál későbbi (június vége – július) időpontban, évente egyszer;
 - a frekvenciát, természeti értékekben kiemelten gazdag területeket meghagyva;
 - madárbarát kiszorító kaszálási mód, maximum 2 m-es vágószélesség és láncfüggönyös vadriasztó alkalmazásával;
 - természetvédelmi elkötelezettségű, ismeretekkel rendelkező szakszemélyzet kivitelezésével történik.

- Egykori majorsági épületek felújítása, hasznosítása
 - Százados-tanya: Az egykori gondozott vitézföldön lakóház, tanyahely volt, később juhodály épült, melyet az 1990-es években elbontottak. E helyen építettük újjá a magyar szürke gulya téli szálláshelyéül szolgáló istállót és karámot. Itt a régi tanyai élőhelyre jellemző fajok, így például a kuvik (*Athene noctua*), a gyöngybagoly (*Tyto alba*), a fehér gólya (*Ciconia ciconia*), a vörös vércse (*Falco tinnunculus*), a búbos banka (*Upupa epops*) és a fecskék megtelepedését mesterséges kosarakkal, fészekodúkkal, ládákkal segítjük.
 - Dohányos-ház: Az 1912-ben épült cselédház helyén az 1760-as években még csárda állt. Az elhagyatottan álló, romos épületet megvásároltuk és a régi építőanyagok felhasználásával, az eredeti arculat megőrzésével felújítottuk. Az épület új funkciója mellett (vendégház) hangulatával is illeszkedik a környezetben folyó természetgazdálkodás tárgyi emlékeihez.
 - Hagyományörzés: Közalapítványunk a természeti értékek védelme mellett kiemelt jelentőséget tulajdonít a hagyományos dunántúli pusztai élet néprajzi értékei, kultúrtörténeti emlékei megőrzésének, valamint a népi kismesterségek ápolásának, fennmaradásukért komoly erőfeszítéseket is tesz. 2001 óta Mihály-napjához kötődően (szeptember 29.) így kerül megrendezésre a Mihály-napi lovas- és pásztortalálkozó.
- Szemlélet-formálás, turizmus: A Geszner-ház és tanösvényeink kínálata csak egynapos programok szervezését tette lehetővé az iskolások számára, de 2008-tól megnyitottuk a Boglártanya Erdei Iskolánkat, ahol már szálláslehetőséggel, többnapos bentlakásos programok, nyári táborok szervezése is lehetővé vált.

A Bükkalja kiemelkedő természeti és kultúrtörténeti értékeinek védelme

A 2010. évben kiírt nemzeti tájdíj pályázat első helyezett pályaműve, amely hazánkat képviselte az Európa Tanács Táj Díja 2011. évi pályázatán.

Pályázó szervezet: **Kaptárkő Természetvédelmi és Kulturális Egyesület**

A program célja: Közös összefogás a Bükkalja fenntartható és versenyképes turizmusáért, amely elsősorban a térség természeti és kultúrtörténeti értékein, illetve hagyományain alapul.

Eredményeink

- A kaptárkövek megőrzésének szakmai megalapozásaként felmértük a bükkaljai sziklacsoportokat: összesen 38 lelőhelyen 72 kaptárkőt vettünk fel a kataszterbe.
- Előkészítettük a megalapozó anyagot a kaptárkövek „ex lege” védelem alá helyezésének kezdeményezéséhez.
- Több mint 10 éve folyik a bükkaljai kaptárkövek invazív fajoktól (elsősorban az akáctól) való mentesítése, rehabilitációja. A programok alapja kezdetben egyesületünk tagságának a lelkesedése volt, később pályázati forrásokból megteremtettük a tevékenységek anyagi alapját. Elsőként a cserépváraljai,

cserépfalui, a demjéni, az egri és a szomolyai kaptárkövek állapot-megóvása, rehabilitációja indult el, majd a Norvég Civil Támogatási Alaptól nyert pályázati keretből folytattuk a munkát a többi bükkaljai kaptárkő-csoportnál is. Mivel egy invazív faj kiirtása akár több évtizedes folyamat is lehet, így – bár több sziklacsoporthoz is értünk el jelentős eredményeket – nem mondhatjuk, hogy a munka végére értünk. Munkák eredményeképpen lassan megindult az őshonos fajok visszatelepedése, továbbá a kaptárkövek megközelíthetővé, bemutathatóvá váltak.

- Rendszeres tevékenységünk közé tartozik a Bükkalja – lassan hálózattá bővülő – tanösvényeinek a karbantartása, fejlesztése. Az érintett területen az önkormányzatokkal és a Bükki Nemzeti Park Igazgatósággal közösen két új tanösvényt (Szomolya, Demjén) létesítettünk, melyek a kaptárköveket és az egyéb köemlékeket mutatják be.
- A Bükkalja fálvainak természeti- és kultúrtörténeti látnivalóiról, szolgáltatásairól és programjairól egységes adatbázist hoztunk létre, amelyet önálló weboldalon (bukkalja.info.hu) tettünk elérhetővé a nagyközönség számára.
- 2010-ben készült el a Bükkaljai Kő-út tematikus út, amely a Bükkalja 16 településének köértékeit, természeti és kultúrtörténeti örökségét fűzi fel egy turistaút-hálózatra. A Kő-út kapcsán több természetjáró szervezettel egyeztetve két túraútvonalat alakítottunk ki, amely már az országos turisztáérképekre is rákerült.
- Kezdeményezésünkre 25 önkormányzat, civil szervezet és turisztikai szolgáltató létrehozta a Bükkaljai Kő-út Turisztikai Klasztert, melynek célja a térség közös összefogásának megteremtése, ami a természeti és kultúrtörténeti alapokon nyugszik.

Tájvédelem és tájgazdálkodás a Gerecse Natúrparkban és az Által-ér völgyében

A 2012. évben kiírt Magyar Tájdíj pályázat első helyezett pályaműve, amely hazánkat képviselte az Európa Tanács Táj Díja 2013. évi pályázatán.

Pályázó szervezet: Által-ér Vízyűjtő Helyreállítási és Fejlesztési Szövetség

A program célja: Programunk a Gerecse hegység és Által-ér völgy ökológiai szemléletű komplex rehabilitációját, fejlesztését célozta meg, úgy, hogy a korábbi évtizedekben elsősorban elzártságáról, valamint a szén-, bauxit- és mészkőbányáiról közismert táj átalakuljon, természeti, illetve őstörténeti értékei által meghatározott „ökoturisztikai” tájjá fejlődjön.

A program keretén belül az alábbi fontosabb részcélokat fogalmazzuk meg:

- a Gerecse Natúrpark szakmai előkészítése és létrehozása a helyi közösségekkel szoros együttműködésben;
- a tatai Öreg-tó vízminőségének javítása és természeti értékeinek megőrzése;
- ökológiai szemléletű fejlesztések létrehozása az Által-ér völgyében;
- környezeti nevelés és ismeretterjesztés a Gerecse és Által-ér völgy lakosságának körében.

Eredményeink

- Elkészült a Gerecse Natúrpark megvalósíthatósági tanulmánya, amelyben feltártuk a táj természeti értékeit, védett vagy védelemre érdemes területeit, turisztikai attrakcióit. 2013. február 1-én 29 települési önkormányzat, 1 megyei önkormányzat és 17 szervezet részvételével megalakult a Gerecse Natúrpark.
- Javaslatokat tettünk a természetkímélő turizmusfejlesztésre és a fenntartható gazdálkodási formákra.

- Előkészítettük a tatai Öreg-tó és az Által-ér vízgyűjtő átfogó rehabilitációs tervét, és megkezdtuk annak megvalósítását. Terveinkről és eredményeinkről folyamatosan tájékoztattuk a döntéshozókat, a tervezőket és a lakosságot, ezzel is formálva a tájjal kapcsolatos gondolkodásmódot, kiterjesztve a natúrparkos mozgalmat.
- Megalapítottuk az „Által-ér Völgy Természeti és Kulturális Örökségéért” Díjat, amely olyan közösségeknek vagy személyeknek ítéldhető oda, amelyek/akik példamutatóan szolgálták a térség környezet- és természetvédelmének, értékmentésének felemelkedését, és így ösztönzést nyújthat a mintegy 150 ezer lakosú vízgyűjtő valamennyi települése, közössége számára.
- A natúrpark megvalósíthatósági tanulmányában kidolgoztuk az évente több ezer turistát megmozgató „Gerecse 50” teljesítménytúra útvonalának infrastruktúra-fejlesztését.
- A gerecsei táj természeti és kultúrtörténeti örökségi elemeit (pl. a magyarföldi husáng termőhelyét, ritka ragadozómadarak fészkelőhelyét, több száz barlangot és víznyelőt, a Vértesszőlősi Előembertelepet) sikerült úgy megőrizni, hogy ismeretük és bemutatásuk is felelősségteljesen megoldottá vált.
- A program keretében új vizes élőhelyek, helyi védett területek és tanösvények létesítését kezdeményeztük, ami hozzájárult a tatai Öreg-tó tágabb térségében a biológiai sokféleség növekedéséhez és a természetvédelem erősödéséhez. Így valósult meg az Öreg-tó délnyugati öblözetének rekonstrukciója, és így kerülhetett sor az Öreg-tó teljes keleti partján a betonozott partok helyén a természetes homokos fövények kialakítására, amely tevékenységek eredményeként a tájkarakter és a tó ökológiai állapota pozitív irányba változott.

Mesés Hetés Zöldút

Mintaprogram az egyedi tájértékek kataszterezésére és tényleges védelmére, egy határon átívelő térségi zöldút létrehozásának keretében

A 2014. évben kiírt Magyar Tájdíj pályázat első helyezett pályaműve, amely hazánkat képviseli az Európa Tanács Táj Díja 2015. évi pályázatán.

Pályázó szervezet: **Zöldutak Módszertani Egyesület;
Vasfüggöny Út Egyesület;
Rédicsi Közös Önkormányzati Hivatal;
Nemzeti Agrárszaktanácsadási,
Képzési és Vidékfejlesztési Intézet**

A program célja: A határ által átszelt Hetés, mint néprajzi táj értékes természeti és kultúrtörténeti jellegű tájelemeinek a helyi közösségek részvételével történő felmérése, valamint tényleges megőrzési és fenntartható hasznosítási lehetőségük feltárása.

Eredményeink

- A hetési magyar települések 2003-tól működnek együtt a szlovén oldali településekkel.
- 2004-ben civil önkéntes munkával felújítottuk a határsávot és kialakítottuk a két szomszédos országot összekötő Barátság Utat.

- A Hetés településein (a magyar oldalon Bödeháza, Gáborjánháza, Szijártóháza és Zalasombatfa, valamint a szlovéniai Genterovci – Göntérháza, Kamovci – Kámaháza, Radmožanci – Radamos, Žitkovci – Zsitkóc, Mostje – Hídvég és Banuta – Bánuta) két lépésben elkészült az egyedi tájértékek felmérése. Első szakaszban szakértői felmérés zajlott, míg a második szakaszban a felmérési anyag a helyi lakosság közreműködésével került kiegészítésre és véglegesítésre.
- A helyi lakosság bevonására 10 alkalommal ún. Télesteri beszélgetéseket rendeztünk. A kötetlen összejövetelek a közösségépítést is szolgálták.
- A helyi közösség tagjainak bemutattuk az egyedi tájérték kataszterezés módszertanát, a felmért, a szakértők által értékesnek ítélt tájelemeket, a megőrzés módjára vonatkozó elképzeléseket, köztük egy térségi zöldút kialakításának elképzelését.
- A szakmai és a helyi tudás összevetése eredményeként több „rejtett” tájérték is előkerült. Ezek az értékes tájelemek a közös terepi bejárások után bekerültek a kataszterekbe.
- A lakosság, valamint az érdeklődők számára meghirdetett Mesés Hetés Túrák a táji értékek bemutatásán túl közösségépítési célokat, illetve a táj és a helyi lakosság kapcsolatát mélyítették.
- Megtörtént a magyar oldalon a településrendezési eszközök részletes vizsgálata és elemzése az egyedi tájértékek szempontjából, mely alapján javaslat született a hetési települések esetében az egyedi tájértékek rendezési tervbe integrálására.
- A program eredményeit országos szakmai folyóiratokban megjelent cikkek és internetes oldalak mutatják be.

Zárszó

„A táj gazdagsága kifogyhatatlan. Nem ér véget a látóhatár szélén, ott, ahol a föld és az ég összeér, hanem bennünk folytatódik. A táj szépsége bennünk munkálkodik: alakítja a jövőt, terveket ihlet, arra bátorít, hogy jobba, élhetőbbé tegyünk a környezetünket, a világot. Éppen ezért minden táj egyedülálló, pótolhatatlan értékek hordozója. Akkor is, ha egy vidék különlegesen szép, és akkor is, ha első pillantásra nem mutatja meg rendkívüliségét, sőt, a maga egyszerűségében teszi teljessé a környezetünket.”

Meggyőződésünk, hogy a táj kulcsszerepet játszik az egyén és a társadalom jólétében, és hogy annak védelme, kezelése és tervezése mindenki számára jogokat biztosít, és mindenkire kötelezettségeket ró.

Bízunk abban, hogy az itt bemutatott, nemzetközi szintű versenyben álló és valóban példaértékű pályázatok ráirányítják a figyelmet az összefogás fontosságára. Bízunk abban, hogy mintául szolgálnak, lelkesedést adnak és a követendő értékrend mentén cselekvésre sarkallnak.

Bízunk abban, hogy mind több és több hazai önkormányzat és társadalmi szervezet valósít meg olyan programokat, ami a táj, mint összetett természeti és kulturális örökségi érték rehabilitálásával, megőrzésével, megismertetésével hozzájárul identitásunk erősödéséhez, szociokulturális fejlődésünkhöz.

Szerkesztette:
Kincses Krisztina, Takács Ádám, Kiss Gábor dr.
(Földművelésügyi Minisztérium, Környezetügyért Felelős Helyettes Államtitkárság)

Közreműködő szakértők:
Fekete Zsuzsanna, Molnár József László, Sárosi Dóra
(Miniszterelnökség)
Nagyházi György
(Nemzeti Fejlesztési Minisztérium)
Duhay Gábor és az Európai Táj Egyezmény Szakértői Testület többi tagja

A pályázati anyagok bemutatása az Európa Tanács Táj Díjára történő
felterjesztésre kiírt nemzeti szintű pályázatokra beadott pályaművek alapján történt.

További fotók:
Bata Kinga, Csorba Péter dr., Fiskus Olga,
Frank Tamás, Müller Balázs Csaba

Kiadja: Miniszterelnökség

Közreműködő partnerek:
Földművelésügyi Minisztérium,
Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Grafikai tervezés, nyomdai kivitelezés:
Duna-Mix Kft. (Vác)

ISBN 978-963-12-1327-0

Készült:
1000 példányban

2015

MINISZTERELNÖKSÉG

FÖLDMŰVELÉSÜGYI
MINISZTÉRIUM

NEMZETI FEJLESZTÉSI
MINISZTÉRIUM

Hazánkban 2008-ban lépett hatályba az Európa Tanács Európai Táj Egyezménye. A tájegyezmény célja, hogy elősegítse a táj védelmét, kezelését és tervezését, valamint hogy hozzájáruljon a tájak vonatkozásában megvalósuló európai együttműködéshez.

A tájegyezmény végrehajtásának egyik mérföldköve az Európa Tanács Táj Díja adományozása. A tájdíj olyan megtisztelő kitüntetés, amely a helyi önkormányzatok, önkormányzati társulások, valamint a társadalmi szervezetek kiemelkedő munkáját, teljesítményét ismeri el a táj fenntartható tervezése, kezelése és/vagy védelme területén. Adományozására 2009-től kezdődően, két évente kerül sor.

A kiadvány az Európai Táj Egyezményt, az Európa Tanács Táj Díja programját, továbbá a 2009., a 2011., a 2013. és 2015. évi nemzeti szintű pályázat győztes pályaműveit mutatja be.

